

TIBBIYOT TOVARLARINI TASNIFLASH

Ubaydullayeva Nargizaxon

*Marg'ilon Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi tibbiyot texnikumi
o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada tibbiyot tovarlari, tibbiyot tovarlarini yetkazib berish turlari ahamiyati taxlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *Standartlash, sandon, refleks, retseptor, psixik, sezgi, energiya.*

Tasniflash bilimning istalgan sohasi uchun muhimdir. Chunki u tadqiqot obyektlarida to'plangan axborotni tartibga solish — tizimlash bilan bog'liq, ularning xilma-xilligida mo'ljalni to'g'ri olish imkoniyatini beradi va muhimi, ulaiga oid bilimlar manbayidir. Tibbiyot tovarlari iste'mol tovarlari guruhiga mansub bo'lganligi tufayli marketing nazariyasi va amaliyotida qabul qilingan. Tasniflashga yondoshuvlarni ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir. 1923-yilda Melvin Kouplend tomonidan iste'mol tovarlarini tasniflashga doir dastlabki takliflar olg'a surilgan. Unda tovarlar istiqbolli, kundalik talablar va maxsus assortimentdagi tovarlarga ajratilgan.

Tovarning sifati iste'mol afzalligi va raqobatbardoshligini shakl- lantirishga hal qiluvchi ta'sir o'tkazuvchi asosiy tasniflardan biridir. Sifat — belgilangan va taxmin qilinayotgan ehtiyojlarni qondirishga obyektning qodirligiga mansub tavsiflar yig'indisidir. Odatda, tovarlarga qo'yiladigan talablar tovarlarning sifati va xossalari asosida belgilanadi.

Tibbiyot tovarlarining sifati — bemorlarni davolash jarayonidagi ehtiyojni qondirish uchun yaroqlilik darajasi.

Tovarlar sifatiga nisbatan talablarning loyihalash va tayyorlanish bosqichlarida belgilanadi, moddiy-texnika ta'minoti, ishlanmasini tayyorlash va ishlab chiqarishni tashkil qilish, ishchilar va uzil-kesil nazorat, saqlash va sotish bilan ta'minlanadi. Iste'molchiga jo'natish yoki iste'mol(foydalanish)dan avval sifatga talablar va standartlar va TShlar bilan kafolatlangan me'yorlar bo'yicha yoki iste'molchilarning talablariga muvofiq baholanadi.

Me'yoriy hujjatlarda sifatni shartlaydigan xususiyatlar va ko'rsatkichlarga nisbatan talablar belgilanadi. Shu bois quyida sifatning tarkiblarini tashkil etadigan belgilarni ko'rib chiqamiz.

Ekspertizalash, standartlash va davlat nazoratining mavjud nazorat tizimini takomillashtirish mazkur konsepsiyaning dastlabki amaliy tatbig'iga aylandi. Bu esa O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tizimida nazorat tizimining barcha bo'linmalarini birlashtirishga qodir tuzilmalarni yaratish, shu bilan birga dori vositalari va tibbiy texnikaning zamonaviy talablarga muvofiq sifatini nazorat qilishni ta'minlash imkonini yaratdi. Dori vositalari va tibbiy texnika buyumlarini reglamentlash sohasida yagona davlat siyosatini ta'minlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1995-yil 25-mayda qabul qilgan 181 -sonli qaroriga binoan Dori vositalari va tibbiy texnika sifatini nazorat qilish Bosh boshqarmasi tashkil qilindi.

Dori vositalari va tibbiy texnika sifatini nazorat qilish Bosh boshqarmasining zimmasiga dori va tashxis vositalari hamda tibbiy texnika va tibbiy buyumlar sifati ustidan davlat nazoratini tashkil qilish hamda amalga oshirish, dori vositalari va tibbiy buyumlarni, davolash, oziqlanish mahsulotlari ham da tibbiy texnikani eksper- tizalash, standartlash va ro'yxatga olish hamda sertifikatlashni amalga oshiruvchi muassasalar va tashkilotlar faoliyatini muvofiqlashtirish hamda ularga rahbarlik qilish masalalari yuklatilgan.

Sifatni ta'minlash mezonlaridan biri mustaqil farmatsevtik nazoratni tashkil etishdir. O'zbekiston Respublikasida ushbu vazifalar Bosh boshqarmaning Farmatsevtik inspeksiyasiga topshirilgan. Mazkur inspeksiya nazorat tizimiga kiruvchi ishlab chiqarish korxonalari, dorixona xizmatlari faoliyatini tekshiradi.

Xususiyat — tovarning yaratilishi, baholanishi, saqlanishi va iste'mol qilinishi (ishlatilishi)da namoyon bo'ladigan obyektiv xossasi. Tovarning xususiyati oddiy va murakkab bo'lishi mumkin. Oddiy xususiyat bitta xossa bilan tavsiflanadi.

Murakkab xususiyat — yig'indida namoyon bo'ladigan sifatlar majmuyi. Jarohat sathini quritish va unga ikkilamchi infeksiya tushishidan muhofaza qilish uchun ishlatiladigan bog'lash ashyosi murakkab xususiyatga misol bo'lib xizmat qiladi.

Sifat ko'rsatkichi — mahsulot (yoki tovar) xossalarning miqdor va sifat ifodasi. Har bir ko'rsatkich o'z nomi va ahamiyatiga egadir.

Ko'rsatkich nomi tovarning sifat tavsifi bo'lib xizmat qiladi. Ko'rsatkich ahamiyati miqdor va sifat o'lchovi (hajmi va vazni)ning natijasi hisoblanadi. Ko'rsatkich ahamiyati muayyan talablarga mutanosiblik yoki nomutanosiblikni belgilash yoki o'lchovlar natijalarini qayd etish uchun qo'llaniladi.

Tovarlarning sifati aniq tovarlarning vazifasiga muvofiq turli xil ehtiyojlarni qondirishni ifodalashni shartlaydigan xossalalar va ko'rsatkichlarning yig'indisidir.

Iste'mol xossalalar va ko'rsatkichlar nomenklaturasi — hayotiy yoki farazli ehtiyojlarning qondirishni ta'minlovchi xossalalar hamda ko'rsatkichlar yig'indisidan iborat. Mohiyatan olganda, mazkur nomenklatura iste'mol tovarlarining sifat tavsiflarini aniqlaydi.

Nomenklatura doirasida iste'mol xossalalar va ko'rsatkichlar ularning xususiyatlari hamda qondiradigan ehtiyojlarga qarab guruhlar va kichik guruhlar bo'linadi.

Quyida tovarlarning iste'mol xossalarning aks etilgan guruhlar va kichik guruhlarining har birini alohida va batafsil ko'rib chiqamiz. Tovarlarning vazifasi — tovarlarning fiziologik va ijtimoiy ehtiyojlarini, shuningdek ularning toifalash ehtiyojlarini qondirish qobiliyati. Vazifa tovarlarning aniqlovchi xossalardan biriga tegishli bo'ladi. Agar tovar iste'molchini vazifa bo'yicha qoniqtirmasa, boshqa xossalalar uning uchun o'z ahamiyatini yo'qotadi. Masalan, agar bog'lash matosi suyuqlikni yetarlicha shimib olmasa, u holda xaridorni qulay narx ham, chiroyli va nozik qadoqlash ham o'ziga jalb etmaydi, chunki uning asosiy vazifasi — yara sathini quritish va infeksiyadan himoya qilishdan iborat.

Biz tibbiy tovarlarni iste'mol tovarlarining maxsus assortimentidagi tovarlar guruhiga mansub deb hisoblaymiz. Tibbiyot tovarlariga profilaktika, tashxis qo'yish va davolash maqsadida tibbiyot amaliyotida qo'llaniladigan barcha buyumlar va ashyolar kiritilgan. Ashyolar buyumlardan farq qilib ko'p marta ishlatilmaydi. Ular xomashyoning bir xil turidan

tayyorlanadilar (bog'lov, tikuv ashyolari). Buyumlar ko'p marta ishlatiladigan bo'lib, ko'p yillar davomida xizmat qiladi. Ular mustahkam ashyolardan tayyorlanadi (tibbiy asboblar).

Tibbiy jihozlar — davolash va kasallikning oldini olish jarayonlarini amalga oshirishda bemorlar va tibbiyot xodimlari uchun qulay shart-sharoitlarni yaratuvchi tibbiy texnik qurilmalar yig'indisi.

Tibbiy tovarlarni ishlab chiqarish hajmida tibbiy jihozlar oxirgi o'rinni egallaydi va tibbiy texnika nomenklaturasi bo'yicha eng ko'p sonli hisoblanadi. Shifoxona uskunalarning barcha turlari va tibbiy jihozlar (funktsional operatsiya kursilari, ko'p uyali o'rindiqlar, yoritkichlar, zambilg'altaklar, stomatologik va ginekologik o'rindiqlar, javonlar va asboblar, dorilar uchun kursilar), shuningdek davolash-tashxis tadbirlarini o'tkazishda aseptika jarayonini ta'minlaydigan qurilmalar (sterilizatorlarning har xil turlari, dezinfeksiya jihozlari) tibbiy jihozlar toifasiga kiradi.

Jihoz, apparat, asbob-uskunalarining sifati ularning qulayligi, topshirilgan yuklarni qanday ko'tarishi, xizmat ko'rsatuvchi xodimlar yoki tegishli moslamalarning o'mchamli harakatlari ta'sirida qismlarining mayin ko'chishi bilan belgilanadi. Mazkur ko'rsatkichlarni nazorat qilish asbob-uskunalarining har bir harakatini sinovdan o'tkazish yo'li bilan amalga oshiriladi.

Farmatsevtika tovarlari eng ko'p sonli va qamrovi bo'yicha keng tovarlar guruhi bo'lib, ular dori vositalari, bemorlarni parvarish qilish buyumlari, rezina va lateks buyumlar, bog'lash va choklash ashyolari, dezinfeksiya vositalaridan va hokazolardan iboratdir. Tibbiy zulkular, ma'danli suvlar ham shu guruhga mansubdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. S.Z. Umarov va boshqalar Tibbiyot va farmatsevtika merchandaysing. Darslik. 2-nashr, qayta ko'rib chiqilgan, M. GEOTAR-MED, 2014 yil.
2. M.A.Nikolaeva. Iste'mol tovarlarining tovar tadqiqoti. Nazariy asoslar Universitetlar uchun darslik.M., NORMAL. 2018.
3. Hakimov, M.N.Ziyaeva, G.U.T.Illaeva. "Tibbiyot va farmatsevtika savdosi" darslik. Toshkent, 2015 yil.
4. G.U Tillaeva, T.N. Abramova. O'zbekiston Respublikasini tibbiy texnika buyumlari va tibbiyot buyumlari bilan ta'minlash davlat dasturlarini amalga oshirishga qaratilgan. // "O'zbekiston farmatsevti xabarnomasi", 2011 y.